

Bruksela, 14 listopada 2025 r.
(OR. en)

15434/25

FREMP 336
JAI 1688
AG 183
POLGEN 203
DISINFO 102
HYBRID 148
AUDIO 113
EDUC 447
JEUN 237
CULT 129
COMPET 1162

PISMO PRZEWODNIE

Od: Sekretarz generalna Komisji Europejskiej (podpisała dyrektor Martine DEPREZ)

Data otrzymania: 12 listopada 2025 r.

Do: Thérèse BLANCHET, sekretarz generalna Rady Unii Europejskiej

Nr dok. Kom.: COM(2025) 790 final

Dotyczy: KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW
Strategia UE na rzecz społeczeństwa obywatelskiego

Delegacje otrzymują w załączeniu dokument COM(2025) 790 final.

Zał.: COM(2025) 790 final

Bruksela, dnia 12.11.2025 r.
COM(2025) 790 final

**KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

Strategia UE na rzecz społeczeństwa obywatelskiego

1. WPROWADZENIE

Otwarta przestrzeń działania społeczeństwa obywatelskiego z dynamicznym społeczeństwem obywatelskim stanowi istotę unijnych demokracji. Społeczeństwo obywatelskie odgrywa zasadniczą rolę w społeczeństwach UE poprzez wkład w kształtowanie polityki, współpracę z rządami w celu realizacji polityki publicznej, wsparcie i usługi społeczne i świadczone w społeczności lokalnej, szerzenie wiedzy na temat ważnych kwestii społecznych oraz reprezentowanie różnych grup znajdujących się w trudnej sytuacji. Wkład społeczeństwa obywatelskiego ma kluczowe znaczenie dla pobudzenia zaangażowania obywateli i ich demokratycznego uczestnictwa, podobnie jak inkluzywna debata publiczna, z czynnym zaangażowaniem osób młodych. Społeczeństwo obywatelskie odgrywa również ważną rolę w demokratycznych mechanizmach kontroli i równowagi, pomagając w monitorowaniu polityki i procesów decyzyjnych oraz wspierając przejrzystość i rozliczalność.

Społeczeństwo obywatelskie działa na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym – zarówno w UE, jak i poza nią, dzięki czemu przyczynia się do **promowania i ochrony wartości zapisanych w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE) oraz w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej** (zwanej dalej „Kartą”). Uznając tę ważną rolę społeczeństwa obywatelskiego, traktaty założycielskie Unii Europejskiej stanowią, że instytucje Unii powinny z nim współpracować w drodze otwartego, przejrzystego i regularnego dialogu oraz działać z jak największym poszanowaniem zasady otwartości, aby zapewnić inkluzywny i aktywny udział społeczeństwa obywatelskiego¹.

Współpraca ze społeczeństwem obywatelskim jest fundamentem kształtowania polityki UE. Na szczeblu UE istnieją różne narzędzia i procesy umożliwiające społeczeństwu obywatelskiemu przedstawianie poglądów oraz udział w opracowywaniu, wdrażaniu, monitorowaniu i ocenie przepisów i polityki UE, a w wielu obszarach polityki Komisja nawiązała ze społeczeństwem obywatelskim zorganizowany dialog. Ponadto organizacje społeczeństwa obywatelskiego zapewniają doradztwo i wiedzę fachową, uczestnicząc w pracach grup ekspertów Komisji i innych odpowiednich forów. Kluczową rolę w przekazywaniu głosu zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego na szczeblu europejskim odgrywa również **Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES)**.

W UE coraz wyraźniej dostrzega się, że aby **współpraca ta była skuteczna**, społeczeństwo obywatelskie potrzebuje **sprzyjającego, bezpiecznego i wspierającego środowiska** na całym terytorium UE². Dotyczy to również zapewnienia **odpowiedniej ochrony** organizacjom społeczeństwa obywatelskiego i obrońcom praw człowieka, którzy doświadczają ogólnego kurczenia się przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego i są narażeni na groźby i ataki związane z wykonywaną przez nich pracą³. Zasadnicze znaczenie dla dobrze prosperującego społeczeństwa obywatelskiego i zapewnienia niezależnego funkcjonowania organizacji społeczeństwa obywatelskiego ma również trwale i przejrzyste **wsparcie finansowe**.

¹Art. 11 TUE; art. 15 ust. 1 TFUE.

²Zob. [strategia dotycząca Karty z 2020 r.](#) i [sprawozdanie ze stosowania Karty za 2022 r.](#), [sprawozdanie Parlamentu Europejskiego z 2022 r. w sprawie kurczącej się przestrzeni działania społeczeństwa obywatelskiego w Europie](#); [konkluzje Rady w sprawie stosowania Karty praw podstawowych UE](#).

³Art. 11 i 12 Karty.

Uwzględniając istniejące ramy i zawarte w [wytycznych politycznych na lata 2024–2029](#) zobowiązanie do zwiększenia współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego oraz zapewnienia im wsparcia i ochrony w ich codziennej pracy, w strategii UE na rzecz społeczeństwa obywatelskiego określono szereg konkretnych działań zarówno na szczeblu unijnym, jak i krajowym, w tym w odniesieniu do działań zewnętrznych UE. Działania te są usystematyzowane wokół trzech kluczowych celów:

- **wzmocnienie skutecznej i konstruktywnej współpracy ze społeczeństwem obywatelskim jako partnerem w sprawowaniu rządów;**
- **zapewnienie otwartej, bezpiecznej i sprzyjającej społeczeństwu obywatelskiemu przestrzeni poprzez zapewnienie wsparcia i ochrony organizacjom społeczeństwa obywatelskiego;**
- **wspieranie organizacji społeczeństwa obywatelskiego za pomocą odpowiedniego, trwałego i przejrzystego finansowania.**

Komisja ustanowi **platformę społeczeństwa obywatelskiego**, która zapewni regularne i ustrukturyzowane ramy jej współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w obszarach istotnych dla przestrzegania wartości UE, w szczególności z tymi, które działają na rzecz promowania demokracji, praworządności, równości i praw podstawowych, zgodnie z wytycznymi politycznymi.

W strategii ustanowiono również wspólne ramy ukierunkowania i wzmocnienia współpracy Komisji z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego. Biorąc pod uwagę to, że przypadku każdego obszaru polityki mogą obowiązywać szczególne wymogi i różne mechanizmy współpracy, w strategii nie przewidziano ich standaryzacji. Zamiast tego określono w niej **zbiór zasad przewodnich**, które mają stanowić wspólne ramy prowadzenia ukierunkowanych dialogów ze społeczeństwem obywatelskim we wszystkich sektorach polityki, ze szczególnym uwzględnieniem kluczowych parametrów dialogu, takich jak partnerstwo, przejrzystość, reprezentacja i rozliczalność. Dzięki ustanowieniu tych zasad w strategii w pełni uwzględniono i uzupełniono istniejące mechanizmy instytucjonalne, zwłaszcza za pośrednictwem EKES.

Strategia ma na celu wzmocnienie działań zarówno na szczeblu unijnym, jak i krajowym, w ramach ścisłej współpracy z państwami członkowskimi i krajami objętymi procesem rozszerzenia⁴, w celu promowania i utrzymania dynamicznej przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego. Celem strategii jest również wspieranie **poprawy spójności między wewnętrznymi i zewnętrznymi działaniami UE** w tej dziedzinie. Aby osiągnąć powyższe cele, kluczowe znaczenie ma współpraca między instytucjami Unii i organami UE, w tym Europejską Służbą Działań Zewnętrznych (ESDZ), EKES-em, Agencją Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) oraz państwami członkowskimi. Spójne podejście i ścisła współpraca przyczynią się do zwiększenia poczucia wspólnej odpowiedzialności, co przyniesie korzyści całemu społeczeństwu poprzez wzmocnienie

⁴Kraje kandydujące i potencjalne kraje kandydujące do członkostwa w UE zostaną włączone do odpowiednich działań i objęte strategią podobnie jak państwa członkowskie. W strategii uznaje się, że przestrzeń działania społeczeństwa obywatelskiego w państwach członkowskich i krajach objętych procesem rozszerzenia stanowi jeden ciągły i wspólny obszar.

demokratycznego uczestnictwa, odporności demokratycznej i zaufania publicznego. Niniejsza strategia uzupełnia działania określone w **europejskiej tarczy demokracji**.

Przygotowując strategię, Komisja zgromadziła informacje w drodze szeroko zakrojonych konsultacji z szerokim gronem zainteresowanych stron⁵. Ponadto przy opracowywaniu strategii uwzględniono [opinię EKES-u](#), uwagi państw członkowskich oraz wyniki wymiany poglądów z FRA, Parlamentem Europejskim i Europejskim Komitetem Regionów.

2. SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE JAKO PARTNER W SPRAWOWANIU RZĄDÓW: WZMOCNIENIE SKUTECZNEJ I KONSTRUKTYWNEJ WSPÓLPRACY

Spółeczeństwo obywatelskie przyczynia się do **skuteczniejszego, bardziej inkluzywnego i reprezentatywnego kształtowania polityki na szczeblu unijnym, krajowym i lokalnym**. Zapewnienie organizacjom społeczeństwa obywatelskiego możliwości znaczącego udziału w życiu publicznym i wyrażania swoich opinii w drodze przejrzystych procesów stanowi ważny element solidnego i inkluzywnego procesu kształtowania polityki.

Na potrzeby strategii **organizacje społeczeństwa obywatelskiego** rozumiane są szeroko jako wszystkie **organizacje niepaństwowe, nienastawione na zysk, niezależne, bezstronne i pokojowe**, za pośrednictwem których ludzie realizują wspólne cele i ideały, a także ich bronią⁶. Są to jednostki samorządne i niezależne od rządu lub interesów gospodarczych, stanowiące grupy nieformalne, półformalne lub formalne, które mogą opierać się na członkostwie, kierować się określoną ideą lub świadczyć usługi⁷. Mogą one działać na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym oraz być prowadzone przez wolontariuszy lub pracowników pobierających wynagrodzenie.

Przez **obrońców praw człowieka** rozumie się ogółem jednostki, grupy i podmioty społeczne, które promują i chronią powszechnie uznawane prawa człowieka i podstawowe wolności, w tym prawa dziecka⁸.

⁵Konsultacje te obejmowały ankietę w ramach konsultacji publicznych; badanie Eurobarometru; oraz ukierunkowane spotkania konsultacyjne z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, darczyńcami, organizacjami międzynarodowymi i krajowymi instytucjami praw człowieka. Komisja skonsultowała się z młodzieżowymi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w ramach przeprowadzonej przez Komisję oceny wpływu polityki na młodzież.

⁶Zob. [zalecenie Komisji \(UE\) 2023/2836](#) w sprawie propagowania zaangażowania obywateli i organizacji społeczeństwa obywatelskiego w procesy kształtowania polityki publicznej oraz ich skutecznego uczestnictwa w tych procesach; [wytyczne dotyczące wsparcia UE dla społeczeństwa obywatelskiego w regionie objętym procesem rozszerzenia na lata 2021–2027](#); oraz komunikat Komisji – [Korzenie demokracji i zrównoważonego rozwoju: Współpraca Europy ze społeczeństwem obywatelskim w dziedzinie stosunków zewnętrznych](#). Pojęcie „organizacji społeczeństwa obywatelskiego” użyte w niniejszej strategii nie jest prawnie wiążącą definicją, a do organizacji, o których mowa w niniejszym komunikacie, mogą mieć zastosowanie szczególne wymogi na mocy prawa UE, na przykład [rozporządzenia finansowego UE](#).

⁷Przykłady obejmują organizacje społeczności lokalnych, organizacje wyznaniowe, organizacje pozarządowe, organizacje charytatywne, fundacje, ruchy młodzieżowe i społeczne oraz spółdzielnie.

⁸W strategii termin „organizacje społeczeństwa obywatelskiego” odnosi się zarówno do organizacji społeczeństwa obywatelskiego, jak i obrońców praw człowieka, ale nie obejmuje osób ani grup, które dopuszczają się przemocy lub ją propagują. Zob. pkt 2 i 3 [wytycznych UE w sprawie obrońców praw człowieka](#) oraz motywy 11 [dyrektywy UE w sprawie przeciwdziałania SLAPP](#).

Strategia koncentruje się na organizacjach społeczeństwa obywatelskiego i obrońcach praw człowieka. Nie obejmuje jednak współpracy z partnerami społecznymi (np. przedstawicielami pracodawców i pracowników) ze względu na ich szczególnie status na mocy prawa UE, jak uznano w art. 154 TFUE.

Strategia obejmuje rozliczalne, niezależne i przejrzyste organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które podzielają wartości UE takie jak zobowiązanie UE do poszanowania godności ludzkiej, wolności, demokracji, równości, praworządności i praw podstawowych i które działają zgodnie z tymi wartościami.

Europejczycy wyraźnie uznają wkład organizacji społeczeństwa obywatelskiego, ponieważ 87 % respondentów [w badaniu Eurobarometr z 2023 r.](#) uznało, że organizacje te odgrywają ważną rolę w promowaniu i ochronie demokracji i innych wartości UE, takich jak poszanowanie praw podstawowych, w tym pod względem wspierania świadomej i pluralistycznej debaty demokratycznej. 42 % respondentów [badania Eurobarometr z 2025 r.](#) uznało, że najistotniejszym obszarem działalności społeczeństwa obywatelskiego jest ujawnianie korupcji, a następnie obrona praw człowieka (41 %), świadczenie usług (39 %) i monitorowanie działań rządu (28 %).

2.1. Wzmocnienie współpracy i dialogu ze społeczeństwem obywatelskim

Spółeczeństwo obywatelskie odgrywa ważną rolę w zapewnianiu doradztwa, wsparcia i wiedzy fachowej w zakresie **opracowywania i wdrażania prawodawstwa i polityk UE** w wielu różnych sektorach, takich jak rolnictwo, polityka spójności, kultura, polityka społeczna, edukacja i młodzież, wymiar sprawiedliwości i sprawy wewnętrzne, ochrona konsumentów, polityka konkurencji, media i polityka cyfrowa, migracja i azyl, badania naukowe i innowacje, klimat i środowisko, mobilność, handel i zrównoważony rozwój, pomoc humanitarna i współpraca międzynarodowa oraz polityka rozszerzenia. W szerszym ujęciu społeczeństwo obywatelskie pomaga propagować oraz chronić prawa zapisane w Karcie⁹, zapobiegając dyskryminacji i zwalczając ją, promując aktywne obywatelstwo i zachęcając osoby młode do udziału w procesach demokratycznych. Przyczynia się ono również do zwiększenia gotowości i odporności społecznej¹⁰. Społeczeństwo obywatelskie jest ważnym partnerem w monitorowaniu wdrażania i postępów reform związanych z przystąpieniem do UE oraz negocjacji w kontekście rozszerzenia.

Na szczeblu UE istnieją **różne mechanizmy współpracy**, które umożliwiają organizacjom społeczeństwa obywatelskiego wnoszenie wkładu w całym cyklu kształtowania polityki we wszystkich obszarach polityki, od początkowych etapów przygotowywania inicjatyw po fazę wdrażania. Na przykład portal „Wyraż swoją opinię” pełni rolę punktu kontaktowego dla wszystkich uwag dotyczących wniosków ustawodawczych, ocen, ocen adekwatności i informacji przekazywanych w ramach konsultacji publicznych.

W ramach współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego Komisja korzysta z szerokiego wachlarza środków **konsultacji**. Oprócz [narzędzi lepszego stanowienia prawa](#) współpraca ta odbywa się w ramach formalnych struktur dialogu, takich jak **dialogi na temat wdrażania, dialogi z młodzieżą na temat polityki, komitety doradcze**, a także **grupy ekspertów** i z wykorzystaniem innych elastycznych rozwiązań (np. grup

⁹Zob. na przykład [roczne sprawozdanie ze stosowania Karty praw podstawowych Unii Europejskiej za 2022 r.](#)

¹⁰[Wspólny komunikat](#) w sprawie europejskiej strategii na rzecz unii gotowości.

dyskusyjnych *ad hoc* zajmujących się konkretnymi kwestiami lub platform i sieci zainteresowanych stron). Na szczeblu krajowym [Sieć Samorządów UE](#), zarządzana wspólnie przez Komisję i Komitet Regionów, oraz [centra Europe Direct](#) mogą pomóc w nawiązywaniu kontaktów i współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w terenie. Komisja i delegatury Unii współpracują również regularnie z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w krajach objętych procesem rozszerzenia i w państwach trzecich.

W różnych obszarach polityki prowadzone są **ukierunkowane dialogi ze społeczeństwem obywatelskim**. Na przykład w ramach procesu [europejskiego semestru](#) prowadzony jest zorganizowany dialog ze społeczeństwem obywatelskim w zakresie polityki zatrudnienia i polityki społecznej, a organizacje społeczeństwa obywatelskiego są kluczowymi partnerami w realizacji [Europejskiego filaru praw socjalnych](#). Dialog ze społeczeństwem obywatelskim obejmuje również niekiedy konkretne, sektorowe zainteresowane strony. Na przykład organizacje reprezentujące społeczności wiejskie za pośrednictwem [paktu na rzecz obszarów wiejskich](#) w ramach Wizji dla rolnictwa i żywności lub dialogu z grupami religijnymi lub niewyznaniowymi, ustanowionego na mocy art. 17 TFUE. [Europejska platforma ds. niepełnosprawności](#) wspiera współpracę z państwami członkowskimi i społeczeństwem obywatelskim w zakresie wdrażania [strategii na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami](#), a [unijna platforma uczestnictwa dzieci](#) promuje prawo dzieci do bycia wysłuchanym w procesie decyzyjnym i wspiera społeczeństwo obywatelskie w zwiększaniu zaangażowania dzieci¹¹.

Platforma społeczeństwa obywatelskiego, która zacznie działać od 2026 r., wzmocni **dialog na temat wartości UE**. Zapewni ona **regularne i ustrukturyzowane** ramy dialogu na temat ochrony i propagowania wartości UE, usprawni i wzmocni współpracę w zakresie ochrony praw podstawowych, demokracji, równości i praworządności oraz zapewni przestrzeń do sprostania wyzwaniom, przed którymi stoją organizacje społeczeństwa obywatelskiego działające w tych obszarach¹². Platforma ułatwi wymianę informacji na temat celów strategii dotyczących pogłębienia współpracy, wsparcia i ochrony, umożliwi terminowe wniesienie znaczącego wkładu w rozwój polityki, a także na temat finansowania.

Aby zwiększyć widoczność i dostępność informacji oraz ułatwić współpracę z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, Komisja stworzy **stronę internetową** platformy społeczeństwa obywatelskiego, na której będzie publikować informacje i zasoby na temat prac platformy, a także informacje na temat dialogów Komisji ze społeczeństwem obywatelskim w innych obszarach polityki. Ułatwi to organizacjom społeczeństwa obywatelskiego znalezienie informacji, dat, wymogów uczestnictwa i możliwości wyrażenia zainteresowania uczestnictwem w różnych dialogach.

¹¹Inne przykłady obejmują [nowy europejski Bauhaus](#); Komitet Doradczy ds. Równości Szans dla Kobiet i Mężczyzn; [unijną grupę zainteresowanych stron ds. młodzieży](#); [unijną platformę społeczeństwa obywatelskiego przeciwko handlowi ludźmi](#); [grupę ekspertów ds. poglądów migrantów w dziedzinie migracji, azylu i integracji](#), [Europejskie Forum Społeczeństwa Obywatelskiego ds. Narkotyków](#); [forum UE i organizacji pozarządowych dotyczące praw człowieka](#); [dialog ze społeczeństwem obywatelskim na temat handlu](#); [Forum Społeczeństwa Obywatelskiego ds. Przeciwdziałania Rasizmowi](#); [unijną platformę praw ofiar](#); [platformę europejską na rzecz integracji Romów](#); [grupę doradczą ds. polityki konsumenckiej](#).

¹²Zob. najnowsze dane, na przykład [Agencja Praw Podstawowych, Protecting civil society – Update 2023](#) [Ochrona społeczeństwa obywatelskiego – aktualizacja z 2023 r.]; [Konsultacje FRA dotyczące przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego w 2024 r. – najważniejsze ustalenia](#); [sprawozdanie podsumowujące konsultacje na temat strategii UE na rzecz społeczeństwa obywatelskiego](#) (sprawozdanie podsumowujące).

W ramach platformy Komisja zorganizuje **doroczny szczyt** wraz z EKES-em w celu rozwinięcia synergii między bieżącymi dialogami i omówienia priorytetów strategicznych.

Platforma będzie miała elastyczną i możliwą do dostosowania strukturę, zaprojektowaną tak, aby odpowiadała na zmieniające się potrzeby i priorytety. Przy rozwijaniu funkcjonowania platformy Komisja będzie korzystać z istniejących najlepszych praktyk stosowanych w Komisji, a także z wiedzy fachowej odpowiednich zainteresowanych stron, w szczególności EKES-u i [platformy praw podstawowych FRA](#). Z czasem platforma może zostać rozszerzona na inne obszary polityki.

2.2 Zasady przewodnie skutecznego i konstruktywnego dialogu ze społeczeństwem obywatelskim

Konsultacje z zainteresowanymi stronami pokazały, że jakkolwiek istnieje wiele istotnych struktur współpracy, to należy dążyć do zapewnienia **większej spójności** między nimi. Biorąc pod uwagę, że aby dialog był skuteczny i konstruktywny, zawsze będzie musiał być dostosowany do konkretnych celów i potrzeb sektorowych, w strategii zaproponowano **10 zasad przewodnich dialogu między Komisją a społeczeństwem obywatelskim**¹³.

Zasady te mają służyć jako wspólne ramy realizacji mechanizmów ukierunkowanego dialogu z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego we wszystkich sektorach polityki, mających zastosowanie zarówno do Komisji, jak i do organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Co istotne, organizacje społeczeństwa obywatelskiego muszą zadbać o to, by ich własne praktyki i struktury były **przejrzyste, odpowiedzialne i zgodne z wartościami UE**, tak aby organizacje zaangażowane w taki dialog były rozliczalne i stosowały wspólne standardy oraz respektowały rolę instytucji UE i wytyczne dotyczące otrzymywania finansowania¹⁴. Zasady te zostały opracowane na podstawie wyników różnych konsultacji, dokumentów dotyczących polityki UE i zaleceń, istniejących najlepszych praktyk w UE oraz norm i praktyk opracowanych na szczeblu międzynarodowym¹⁵.

¹³Zasady te powinny wyznaczać kierunek mechanizmów dialogu z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, przy czym należy pamiętać, że istnieje wiele innych form współpracy, takich jak europejskie inicjatywy obywatelskie, konsultacje publiczne, otwarte innowacje, nauka obywatelska lub reprezentatywne procesy deliberatywne.

¹⁴Zob. opublikowane [wytyczne](#) Komisji.

¹⁵[Sprawozdanie podsumowujące](#); zalecenie Komisji (UE) 2023/2836; opinia EKES-u SOC/840-EESC-2025; [Plan działania sekretarza generalnego Rady Europy](#) dotyczący współpracy Rady Europy ze społeczeństwem obywatelskim na lata 2024–2027, SG/Inf(2023)28; Konferencja Międzynarodowych Organizacji Pozarządowych Rady Europy, [Kodeks dobrych praktyk](#) w zakresie udziału społeczeństwa obywatelskiego w procesie decyzyjnym; [Standardy udziału obywatelskiego i współtworzenia w ramach Partnerstwa na rzecz Otwartego Rządu](#); [dokument roboczy OECD w sprawie zarządzania publicznego nr 81](#).

10 zasad przewodnich dialogu ze społeczeństwem obywatelskim

- 1) **Partnerstwo**: Współpraca powinna obejmować aktywny wkład społeczeństwa obywatelskiego jako partnera w kształtowaniu dialogu, ustalaniu priorytetów i programów, definiowaniu celów lub ocenie wyników.
- 2) **Kompleksowość**: Celem dialogu powinno być zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego na różnych etapach kształtowania polityki.
- 3) **Przewidywalność i regularność**: Dialog powinien być częścią przewidywalnego i regularnego procesu, a jego uczestnicy powinni mieć zapewnione odpowiednie ramy czasowe na wniesienie wkładu.
- 4) **Przejrzystość**: Należy zapewnić przejrzystą komunikację na temat procedur, celów, harmonogramów i kryteriów uczestnictwa, a także terminowy i adekwatny dostęp do odpowiednich dokumentów, zgodnie z mającymi zastosowanie wymogami prawnymi.
- 5) **Reprezentacja**: Przy wyborze uczestników należy uwzględnić kwestie takie jak niezależność, legitymacja, reprezentatywność i wiedza fachowa organizacji, a także przestrzeganie przez nie wartości UE.
- 6) **Inkluzywność**: Dialog powinien mieć na celu włączenie odpowiednio szerokiego zakresu organizacji, tak aby zapewnić równowagę sektorową i geograficzną oraz uwzględnić w sposób należyty organizacje reprezentujące grupy, które są niedostatecznie reprezentowane, marginalizowane lub które znajdują się w trudnej sytuacji.
- 7) **Dostępność**: Dialogi, prowadzone zarówno w internecie, jak i poza nim, powinny być opracowywane i wdrażane z wykorzystaniem odpowiednich narzędzi technologicznych w celu usunięcia barier w dostępności i umożliwienia pełnego i równego uczestnictwa.
- 8) **Rozliczalność**: Należy zapewnić informacje zwrotne na temat tego, w jaki sposób dialog przyczynia się do rozwoju polityki, co sprzyja wzmocnieniu wzajemnej odpowiedzialności i budowaniu zaufania.
- 9) **Zasoby**: W stosownych przypadkach należy zapewnić wsparcie finansowe lub logistyczne, które umożliwi udział w dialogu, biorąc pod uwagę potrzeby organizacji oddolnych i organizacji społecznych, aby nie zostały one wykluczone z powodu ograniczonych środków.
- 10) **Bezpieczeństwo**: Należy wprowadzić zabezpieczenia, aby zapewnić organizacjom możliwość bezpiecznego udziału w dialogu, w tym za pomocą odpowiednich środków ochrony danych osobowych i poufności.

Zasady te odzwierciedlają kluczowe parametry zaangażowania obywatelskiego określone w [zaleceniu Komisji \(UE\) 2023/2836](#), w którym wezwano również państwa członkowskie do stworzenia obywatelom i organizacjom społeczeństwa obywatelskiego większych możliwości skutecznego udziału w procesach kształtowania polityki publicznej na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym. W odpowiedzi na zalecenie w szeregu państw członkowskich podjęto działania mające na celu zapewnienie jego wdrożenia, w tym poprzez ustanowienie nowych ram instytucjonalnych i platform dialogu ze społeczeństwem obywatelskim, przygotowanie wytycznych dotyczących konsultacji podczas procesu decyzyjnego, regularną współpracę ze społeczeństwem obywatelskim we

wszystkich obszarach polityki oraz zapewnianie bardziej systematycznego udziału społeczeństwa obywatelskiego w procesach konsultacji¹⁶.

Poczyniono znaczne postępy, jednak organizacje społeczeństwa obywatelskiego nadal zgłaszają pewne niedociągnięcia, a po prawie dwóch latach od przyjęcia tego zalecenia konieczne jest **dalsze gromadzenie danych** i podejmowanie **działań następczych** w związku z jego wdrażaniem. Komisja będzie zatem nadal wspierać **budowanie zdolności na szczeblu krajowym** w celu wdrożenia zalecenia oraz organizować wymiany z państwami członkowskimi we współpracy z EKES-em i FRA. Ich celem będzie wzmocnienie współpracy oraz zwiększenie wsparcia i ochrony społeczeństwa obywatelskiego na szczeblu krajowym.

Komisja planuje również zacieśnić współpracę ze społeczeństwem obywatelskim za pośrednictwem różnych platform i inicjatyw. Przewiduje się angażowanie osób młodych i organizacji w różne fora młodzieżowe, zachęcanie społeczeństwa obywatelskiego do udziału w debatach w Portalu Aktywności Obywatelskiej oraz integrację działań społeczeństwa obywatelskiego z opiniami obywateli z europejskich paneli obywatelskich, aby pomóc w kształtowaniu polityki UE.

Spółeczeństwo obywatelskie odgrywa zasadniczą rolę w programie rozszerzenia UE. W przypadku państwa aspirującego do członkostwa w UE dynamiczne społeczeństwo obywatelskie przyczynia się do usprawnienia procesu akcesyjnego. Zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego w proces rozszerzenia może sprzyjać pogłębieniu wiedzy obywateli na temat reform niezbędnych do spełnienia warunków przystąpienia. Aby zwiększyć udział społeczeństwa obywatelskiego w tych procesach, Komisja pokieruje pracami mającymi na celu wprowadzenie ram instytucjonalnych i ujednoliconej formy konsultacji z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w poszczególnych krajach podczas przygotowywania posiedzeń odpowiednich organów w ramach układów o stowarzyszeniu oraz działań następczych i monitorowania.

Komisja:

- ustanowi platformę społeczeństwa obywatelskiego w celu pogłębienia współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego działającymi na rzecz promowania i ochrony wartości UE, z możliwością rozszerzenia z czasem jej zakresu na inne obszary polityki;
- zorganizuje wraz z EKES-em doroczny szczyt w ramach platformy społeczeństwa obywatelskiego;
- będzie promować stosowanie 10 zasad przewodnich dialogu ze społeczeństwem obywatelskim;
- nawiąże współpracę ze społeczeństwem obywatelskim za pośrednictwem Młodzieżowej Rady Doradczej przy Przewodniczącej Komisji, unijnej grupy zainteresowanych stron ds. młodzieży, unijnego dialogu młodzieżowego i dialogów z młodzieżą na temat polityki oraz poprzez propagowanie udziału społeczeństwa obywatelskiego w debatach promowanych w Portalu Aktywności Obywatelskiej;

¹⁶Na przykład w Czechach, Danii, Niemczech, Irlandii, Francji, Portugalii, Łotwie i Finlandii utworzono kilka organów doradczych, które obejmują organizacje społeczeństwa obywatelskiego, aby doradzać rządowi w różnych obszarach (np. w zakresie praw dziecka, praw osób starszych, mniejszości narodowych i równości osób LGBTIQ+).

- podejmie współpracę ze społeczeństwem obywatelskim w związku z pracami prowadzonymi przez europejskie panele obywatelskie jako sposób na stworzenie pomostu między organizacjami społeczeństwa obywatelskiego a zaangażowaniem obywateli w kształtowanie polityki UE;
- pomoże w budowaniu zdolności krajowych i zorganizowaniu wymian z państwami członkowskimi na temat zalecenia Komisji (UE) 2023/2836 na temat udziału społeczeństwa obywatelskiego, we współpracy z odpowiednimi podmiotami, w tym EKES-em i FRA;
- wprowadzi ramy instytucjonalne i ujednoczoną formę konsultacji z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w państwach członkowskich w zakresie przygotowywania posiedzeń odpowiednich organów w ramach układów o stowarzyszeniu oraz działań następczych i monitorowania.

Państwa członkowskie wzywa się do:

- wzmocnienia mechanizmów i polityk współpracy zgodnie z zasadami określonymi w strategii, w tym poprzez podjęcie dalszych kroków w celu pełnego wdrożenia zalecenia Komisji (UE) 2023/2836 w odniesieniu do skutecznego uczestnictwa organizacji społeczeństwa obywatelskiego.

3. ZAPEWNIANIE WSPARCIA I OCHRONY: ZAPEWNIENIE OTWARTEJ, BEZPIECZNEJ I SPRZYJAJĄCEJ SPOŁECZEŃSTWU OBYWATELSKIEMU PRZESTRZENI

Dynamiczna przestrzeń społeczeństwa obywatelskiego¹⁷ wymaga **sprzyjającego otoczenia prawnego, administracyjnego i regulacyjnego**, w którym organizacje społeczeństwa obywatelskiego otrzymują wsparcie i są upodmiotowione, a także w którym zapewnia się im ochronę i swobodę działania. Według [badania Eurobarometr z 2024 r.](#) na temat praworządności 86 % Europejczyków uważa, że media i organizacje społeczeństwa obywatelskiego w państwach członkowskich powinny mieć możliwość swobodnego działania bez presji. Utrzymanie takiego wolnego i sprzyjającego otoczenia wymaga **monitorowania i skutecznego reagowania** w przypadku wystąpienia zagrożeń lub ataków.

Wspieranie dynamicznego społeczeństwa obywatelskiego pozostaje kluczowym elementem prac Komisji we wszystkich obszarach polityki – zobowiązanie to znajduje odzwierciedlenie w różnych strategiach i dokumentach programowych¹⁸. W [sprawozdaniu rocznym ze stosowania Karty za 2022 r.](#) skoncentrowano się na przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego, zidentyfikowaniu istniejących środków oraz

¹⁷Przestrzeń społeczeństwa obywatelskiego odnosi się do „środowiska zapewniającego osobom i grupom – lub »podmiotom działającym w przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego« – możliwość brania autentycznego udziału w życiu politycznym, gospodarczym, społecznym i kulturalnym swoich społeczeństw” ([wytoczne ONZ w sprawie ochrony i promowania przestrzeni obywatelskiej](#)) lub „szeregu prawnych, politycznych, instytucjonalnych i praktycznych warunków, których potrzebują podmioty pozarządowe, aby uzyskać dostęp do informacji, wyrazić swoją opinię, stowarzyszyć się, organizować i uczestniczyć w życiu publicznym” (OECD, [Ochrona i promowanie przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego](#)).

¹⁸Zob. [strategia na rzecz wzmocnienia stosowania Karty praw podstawowych w UE z 2020 r.](#), [europejski plan działania na rzecz demokracji z 2020 r.](#) oraz konkretne przykłady, takie jak [strategie Unii równości](#), [nowy europejski Bauhaus](#) i [program na rzecz konsumentów na lata 2025–2030](#).

zidentyfikowaniu luk i obszarów wymagających poprawy; sprawozdanie to zostało uzupełnione konkluzjami Rady na ten temat¹⁹.

Zaproponowano szereg środków służących ochronie przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego. Na przykład dzięki wyeliminowaniu barier systemowych utrudniających współpracę transgraniczną między organizacjami społeczeństwa obywatelskiego [plan działania na rzecz gospodarki społecznej](#) (SEAP) oraz [zalecenie Rady w sprawie opracowania warunków ramowych gospodarki społecznej](#) mają na celu wzmocnienie organizacji społeczeństwa obywatelskiego poprzez zwiększenie ich potencjału, widoczności i wpływu w gospodarce społecznej. Komisja podjęła również konkretne kroki w kierunku stworzenia bardziej sprzyjającego otoczenia dla społeczeństwa obywatelskiego, w tym wdrożyła środki mające na celu zapewnienie sprawiedliwego opodatkowania organizacji charytatywnych oraz zagwarantowanie im dostępu do usług finansowych. Na przykład na mocy niedawno przyjętego [rozporządzenia w sprawie przeciwdziałania praniu pieniędzy](#) wprowadzono środki mające na celu zapewnienie, aby organizacjom społeczeństwa obywatelskiego nie odmawiano usług finansowych, takich jak rachunki bankowe, wyłącznie dlatego, że działają one w krajach uznanych za stwarzające wysokie ryzyko prania pieniędzy²⁰.

3.1. Zrozumienie barier i zagrożeń: monitorowanie przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego

Zainteresowane strony zgłaszają środki, które ich zdaniem **ograniczają otoczenie**, w którym działają organizacje społeczeństwa obywatelskiego i obrońcy praw człowieka²¹. Środki te mogą obejmować nieproporcjonalne i uciążliwe wymogi rejestracyjne, nieuczciwe przepisy podatkowe lub przepisy dotyczące sprawozdawczości finansowej, niedociągnięcia w dostępie do finansowania, nieuzasadnione przeszkody w otrzymywaniu usług finansowych oraz wymogi prawne ograniczające operacje transgraniczne.

Niektóre organizacje społeczeństwa obywatelskiego coraz częściej zgłaszają również różne **zagrożenia i ataki**, w tym ataki na ich pracowników lub siedziby, kampanie oszczerstw i kampanie dezinformacyjne lub strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej (SLAPP). Obawy społeczeństwa obywatelskiego budzą również próby nieuzasadnionego rozwiązywania stowarzyszeń, likwidowanie struktur dialogu, uznaniowe zamrażanie lub zmniejszanie środków finansowych bądź nielegalne środki nadzoru. Coraz częstszym zjawiskiem są transgraniczne represje ze strony państw trzecich, a ich celem są w szczególności obrońcy praw człowieka²². Transgraniczny charakter tych represji oznacza poważne utrudnienia dla represjonowanych obrońców praw człowieka przy składaniu skarg, ubieganiu się o ochronę lub dochodzeniu sprawiedliwości. Często napotykają oni specyficzne utrudnienia związane z dokumentami podróży i wymogami wizowymi, a także przeszkody administracyjne i opóźnienia²³.

¹⁹[Konkluzje Rady w sprawie stosowania Karty praw podstawowych UE.](#)

²⁰Art. 21 ust. 3 i motyw 53 [rozporządzenia \(UE\) 2024/1624.](#)

²¹[Konsultacje FRA dotyczące przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego w 2024 r. – najważniejsze ustalenia; Sprawozdanie podsumowujące.](#)

²²Termin „transgraniczne represje” odnosi się do rodzaju represji politycznych, jakie stosuje państwo poza swoimi granicami, zob. na przykład [dokument Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka na temat transgranicznych represji.](#)

²³Zob. na przykład unijny [podręcznik wizowy](#), który zawiera szczegółowe wytyczne dotyczące pomocy na rzecz obrońców praw człowieka.

Może to wywołać **efekt domina**, prowadząc do ograniczenia współpracy ze strony organizacji społeczeństwa obywatelskiego i zniechęcając je do pełnego wykonywania swoich zadań. Ponadto w nieproporcjonalny sposób wpływają one na organizacje społeczeństwa obywatelskiego zajmujące się kwestiami związanymi z demokracją, praworządnością i prawami podstawowymi oraz na grupy, które są niedostatecznie reprezentowane oraz marginalizowane i znajdują się w trudnej sytuacji²⁴. Sprostanie tym wyzwaniom wymaga spójnego i kompleksowego podejścia ze strony UE i państw członkowskich.

Skuteczne **monitorowanie przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego** ma zasadnicze znaczenie dla wspierania i ochrony organizacji społeczeństwa obywatelskiego w ich pracy. Dokładna identyfikacja zagrożeń i ryzyka umożliwia podjęcie konkretnych działań następczych przez podmioty, które są odpowiednio przygotowane do udzielania wsparcia – zarówno **zapobiegawczego** (w odpowiedzi na wczesne sygnały ostrzegawcze), jak i **reaktywnego** (w obliczu rzeczywistych zagrożeń lub ataków). Środki takie mogą obejmować publiczne oświadczenia potępiające szkodliwe wydarzenia i wyrażające poparcie dla pracy organizacji społeczeństwa obywatelskiego, finansowanie wsparcia psychospołecznego, doradztwo prawne i finansowanie w sytuacjach nadzwyczajnych.

Komisja opracowała własne narzędzia monitorowania i oceny, które dotyczą również aspektów związanych z przestrzenią społeczeństwa obywatelskiego. W ramach [sprawozdań na temat praworządności](#) Komisja monitoruje rozwój sytuacji we wszystkich państwach członkowskich i niektórych krajach objętych procesem rozszerzenia, podkreślając zarówno pozytywne, jak i negatywne zmiany w odniesieniu do przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego, oraz w stosownych przypadkach wydaje konkretne zalecenia. W przypadku krajów objętych procesem rozszerzenia takie informacje są również monitorowane w ramach rocznego pakietu rozszerzeniowego²⁵.

Komisja otrzymuje również informacje na temat wyzwań, przed którymi stoją organizacje społeczeństwa obywatelskiego, na zasadzie *ad hoc* w ramach własnej współpracy ze społeczeństwem obywatelskim. Ponadto Komisja w ramach programów zapewnia wsparcie finansowe dla kilku projektów prowadzonych przez konsorcja organizacji społeczeństwa obywatelskiego, które monitorują przestrzeń społeczeństwa obywatelskiego w UE i poza nią²⁶.

Komisja bazuje też na działaniach monitorujących prowadzonych przez inne podmioty, w tym krajowe instytucje praw człowieka i organizacje międzynarodowe²⁷. W tym obszarze kluczową rolę odgrywa **FRA**, [publikując sprawozdania na temat przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego](#), podkreślając obiecujące praktyki, wspierając wymianę

²⁴Zob. na przykład [rezolucja Parlamentu Europejskiego 2021/2103\(INI\)](#), [FRA, Protecting civil society – Update 2023](#) [Ochrona społeczeństwa obywatelskiego – aktualizacja z 2023 r.].

²⁵Zob. [pakiet rozszerzeniowy UE](#), obejmujący Albanię, Bośnię i Hercegowinę, Kosowo, Czarnogórę, Macedonię Północną, Serbię, Gruzję, Mołdawię, Ukrainę i Turcję.

²⁶Zob. na przykład: projekt „[Działania monitorujące na rzecz przestrzeni obywatelskiej](#)” (MACS); [roczne sprawozdanie na temat aktualnej sytuacji w odniesieniu do wytycznych dotyczących wsparcia UE na rzecz społeczeństwa obywatelskiego w regionie objętym procesem rozszerzenia](#); [CSO Meter](#); oraz [unijny system na rzecz otoczenia sprzyjającego działalności społeczeństwa obywatelskiego](#).

²⁷Zob. np. [baza danych na temat stanu praworządności w Europie](#) prowadzona przez Europejską Sieć Krajowych Instytucji Praw Człowieka; monitorowanie o zasięgu globalnym prowadzone przez [Civicus](#); [sprawozdanie Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka z 2024 r. w sprawie przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego](#); [niezależny mechanizm sprawozdawczy Partnerstwa na rzecz Otwartego Rządu](#); oraz [platforma Rady Europy na rzecz bezpieczeństwa dziennikarzy](#).

między podmiotami międzynarodowymi i krajowymi oraz wydając zalecenia w tej dziedzinie.

3.2. Działania na szczeblu UE

Istnieje szereg aktów prawnych UE, które bezpośrednio przyczyniają się do zapewnienia ochrony organizacji społeczeństwa obywatelskiego w UE. Na przykład [dyrektywa i w sprawie przeciwdziałania SLAPP](#) oraz [zalecenie o przeciwdziałaniu SLAPP](#) zapewniają gwarancje proceduralne mające na celu ochronę osób, które angażują się w debatę publiczną, w tym organizacji społeczeństwa obywatelskiego, przed ewidentnie bezpodstawnymi roszczeniami lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi. Aby usprawnić wdrażanie, Komisja będzie wspierać **szkolenia dla pracowników wymiaru sprawiedliwości** w zakresie powództw typu SLAPP skierowanych przeciwko organizacjom społeczeństwa obywatelskiego i sporów sądowych dotyczących Karty, w szczególności w odniesieniu do wolności zrzeszania się, wypowiedzi i zgromadzeń.

Komisja wspiera szereg środków ochrony realizowanych w ramach specjalnych inicjatyw prowadzonych przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego. Kluczowym środkiem finansowanym przez UE w ramach [programu „Obywatele, równość, prawa i wartości”](#) jest wykorzystanie **wsparcia finansowego dla osób trzecich (FSTP)**, co umożliwi organizacjom społeczeństwa obywatelskiego otrzymującym fundusze UE działanie w charakterze pośredników, którzy mogą budować zdolności i rozdzielać fundusze wśród mniejszych lub oddolnych organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w tym tych, które mogą być zmuszone do reagowania na pilne lub nieoczekiwane sytuacje lub sytuacje nadzwyczajne. UE wystosowała również niedawno wezwanie do wzmocnienia europejskiej sieci weryfikatorów informacji, w tym systemu ochrony przed molestowaniem, biorąc pod uwagę fakt, że społeczność zajmująca się weryfikacją informacji jest coraz częściej obiektem ataków, oskarżeń o cenzurę i zastraszania.

W kontekście **rozszerzenia UE i przystąpienia do UE** zasadnicze znaczenie ma wspieranie sprzyjających warunków i zapewnienie silniejszej i bardziej znaczącej roli organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Podczas oceny funkcjonowania instytucji demokratycznych analizuje się również otoczenie, w którym działają organizacje społeczeństwa obywatelskiego. W przyjętej w 2020 r. [zmienionej metodyce rozszerzenia](#) podkreślono, że wszystkie kluczowe reformy w krajach objętych procesem rozszerzenia powinny być przeprowadzane w sposób w pełni przejrzysty i sprzyjający włączeniu społecznemu, z udziałem zainteresowanych stron. Zgodnie z tą zmienioną metodyką kraje kandydujące są zobowiązane do opracowania planu działania w sprawie funkcjonowania instytucji demokratycznych, w którym określono konkretne działania mające na celu wzmocnienie otoczenia sprzyjającego społeczeństwu obywatelskiemu.

3.3. Ochrona przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego na szczeblu krajowym

Państwa członkowskie odgrywają kluczową rolę w zapewnianiu i ochronie przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego na szczeblu krajowym, lokalnym i oddolnym, a często jako pierwsze udzielają konkretnego wsparcia organizacjom społeczeństwa obywatelskiego w sytuacji zagrożenia. Współpraca z państwami członkowskimi w celu promowania bezpiecznego, wspierającego i sprzyjającego otoczenia dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego w całej UE jest zatem ważnym priorytetem Komisji.

W zaleceniu Komisji (UE) 2023/2836 wezwano państwa członkowskie do monitorowania zmian w przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego z wykorzystaniem jasnych wskaźników i ustrukturyzowanych ram sprawozdawczości. W zaleceniu zachęca się

państwa członkowskie do promowania współpracy i koordynacji między wszystkimi zainteresowanymi stronami, ułatwiania dostępu do specjalnych procedur lub kanałów zgłaszania zagrożeń i ataków oraz do systematycznego dokumentowania i analizowania środowiska operacyjnego, w którym działają organizacje społeczeństwa obywatelskiego. Szereg państw członkowskich odpowiedziało na zalecenie Komisji, przyjmując **środki mające na celu wzmocnienie przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego na szczeblu krajowym**. Środki te obejmują ustanowienie specjalnych strategii krajowych mających na celu wzmocnienie współpracy w zakresie zaangażowania obywatelskiego między obywatelami, organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i władzami lokalnymi. Niektóre państwa członkowskie opracowały projekty mające na celu zmniejszenie obciążeń administracyjnych związanych z korzystaniem z prawa do zgromadzeń i zrzeszania się lub wprowadziły specjalne zachęty podatkowe i inne zachęty do finansowania organizacji społeczeństwa obywatelskiego²⁸.

W szeregu państw członkowskich wprowadzono również **środki na rzecz ochrony organizacji społeczeństwa obywatelskiego**, w tym za pośrednictwem ogólnego systemu środków odwoławczych dostępnych w krajowych systemach sądownictwa administracyjnego, cywilnego i karnego. Niektóre z nich utworzyły lub wspierają **ukierunkowane usługi doradcze** koncentrujące się w szczególności na nienawiści i dyskryminacji (w internecie)²⁹. Niezależne organy i instytucje krajowe – w szczególności krajowe instytucje praw człowieka, organy ds. równości i rzecznicy praw obywatelskich – mogą odgrywać istotną rolę w ochronie organizacji społeczeństwa obywatelskiego na szczeblu krajowym, wzmacniając ich głos, podnosząc poziom wiedzy społecznej i wspierając działania na rzecz budowania zdolności. Działania te **w oczywisty sposób przyczyniają się do** zapewnienia sprzyjających warunków dla funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego oraz zapewnienia odpowiedniej reakcji w sytuacjach zagrożenia.

3.4 Wzmocnienie wsparcia i ochrony

Pomimo znaczących postępów osiągniętych zarówno na szczeblu UE, jak i krajowym zainteresowane strony wzywają do przyjęcia bardziej skoordynowanego podejścia do ochrony organizacji społeczeństwa obywatelskiego, a także do podjęcia bardziej zdecydowanych i skoordynowanych działań na szczeblu państw członkowskich, UE i międzynarodowym w celu monitorowania wydarzeń mających wpływ na organizacje społeczeństwa obywatelskiego, wdrażania środków zapobiegawczych w odpowiedzi na wczesne sygnały ostrzegawcze wskazujące na kurczenie się przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego oraz do ochrony organizacji społeczeństwa obywatelskiego przed takimi zagrożeniami i atakami. W tym celu oraz w celu przedstawienia inicjatyw realizowanych w zakresie monitorowania na szczeblu lokalnym, krajowym, unijnym i międzynarodowym Komisja stworzy, we współpracy z FRA, **internetowe centrum**

²⁸Zob. na przykład czeska krajowa [strategia](#) współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi nienastawionymi na zysk na lata 2021–2030 oraz działająca w ramach tej strategii Rada Rządowa ds. Organizacji Pozarządowych Nienastawionych na Zysk; niemiecka federalna [strategia](#) na rzecz zaangażowania obywatelskiego i działająca w ramach tej strategii Fundacja na rzecz Zaangażowania Obywatelskiego i Pracy Wolontariackiej; duńska [strategia](#) na rzecz społeczeństwa obywatelskiego na lata 2022–2025; fińska [strategia](#) na rzecz społeczeństwa obywatelskiego i [Rada](#) Doradcza ds. Polityki Społeczeństwa Obywatelskiego; oraz portugalska Platforma Organizacji Społeczeństwa Obywatelskiego/portugalski Dom Obywatelski.

²⁹Zob. np. finansowane ze środków federalnych niemieckie projekty „Respect!” i „Hate Aid”; sojusze oparte na współpracy; federalna infrastruktura „[toneshift – Network against Online Hate and Disinformation](#)” [toneshift – Sieć przeciwko nienawiści i dezinformacji w internecie].

wiedzy na temat przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego. Centrum to ułatwi dostęp do istniejących projektów, narzędzi i działań w zakresie monitorowania i ochrony, w tym do dostępnych środków ochrony.

Dzięki konsolidacji informacji centrum pomoże zidentyfikować tendencje i luki w monitorowaniu przestrzeni obywatelskiej oraz poinformuje o odpowiednich działaniach mających na celu zaradzenie takim zmianom. Na tej podstawie **można by rozważyć dalsze środki ochrony**, takie jak pilna pomoc dla zagrożonych organizacji, koordynacja środków ochrony dostępnych w państwach członkowskich, szkolenia i wsparcie w zakresie rozwiązań administracyjnych, prawnych i logistycznych. Posiadanie opartej na dowodach wiedzy na temat sytuacji w terenie ma kluczowe znaczenie, jeżeli chodzi o możliwość zapewnienia odpowiedniej reakcji na szczególne potrzeby organizacji społeczeństwa obywatelskiego i obrońców praw człowieka.

Ważne jest zapewnienie, aby w unijnych i krajowych politykach i przepisach promowane były sprzyjające warunki dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, oraz aby wzmocnione zostały działania w zakresie monitorowania i ochrony organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Na przykład oceny skutków i dialogi dotyczące wdrażania są ważnymi ustrukturyzowanymi procesami, które pomagają identyfikować i oceniać skutki i konsekwencje planowanych polityk i przepisów. Komisja będzie nadal oceniać **wpływ swoich inicjatyw na społeczeństwo obywatelskie w ocenach skutków i ewaluacjach w ramach lepszego stanowienia prawa.**

Aby wesprzeć państwa członkowskie w dalszym wdrażaniu zalecenia (UE) 2023/2836, **Komisja będzie organizować wymianę informacji z państwami członkowskimi, w celu dalszego wzmocnienia wsparcia i ochrony** organizacji społeczeństwa obywatelskiego, między odpowiednimi organami publicznymi a zainteresowanymi stronami, oraz wspierać szkolenia na szczeblu krajowym dla pracowników wymiaru sprawiedliwości w zakresie SLAPP i Karty. W kontekście **rozszerzenia** Komisja **wzmocni swoje systemy wczesnego ostrzegania**, aby umożliwić bardziej zdecydowaną reakcję na pojawiające się zagrożenia.

Komisja:

- wesprze utworzenie internetowego centrum wiedzy na temat przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego, które będzie dokumentować istniejące inicjatywy w zakresie monitorowania przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego, sprawozdania i zasoby dotyczące ochrony na szczeblu krajowym, unijnym i międzynarodowym, we współpracy z FRA;
- zbada możliwości wzmocnienia i koordynacji dostępnych środków ochrony dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego i obrońców praw człowieka znajdujących się w sytuacji zagrożenia w UE;
- będzie wspierać szkolenia dla pracowników wymiaru sprawiedliwości w zakresie SLAPP skierowanych przeciwko organizacjom społeczeństwa obywatelskiego oraz sporów sądowych dotyczących Karty, w szczególności w odniesieniu do wolności zrzeszania się, wypowiedzi i zgromadzeń;
- będzie wspierać budowanie zdolności krajowych i organizowanie wymiany informacji z państwami członkowskimi na temat zalecenia Komisji (UE) 2023/2836 dotyczącego

ochrony i wsparcia, we współpracy z odpowiednimi podmiotami, w tym EKES-em i FRA;

- wzmocni unijne systemy wczesnego ostrzegania w celu wykrywania pojawiających się oznak kurczenia się przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego w krajach objętych procesem rozszerzenia.

Państwa członkowskie wzywa się do:

- opracowania lub aktualizacji ukierunkowanych krajowych strategii lub planów działania w celu zapewnienia wsparcia i ochrony oraz wzmocnienia pozycji organizacji społeczeństwa obywatelskiego, a także promowania bezpiecznej i sprzyjającej przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego, zgodnie z zaleceniem Komisji (UE) 2023/2836.

Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej zachęca się do:

- dalszego monitorowania i sporządzania sprawozdań dotyczących przestrzeni obywatelskiej oraz utworzenia sieci przedstawicieli instytucji i organów krajowych i unijnych, organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz organizacji międzynarodowych zajmujących się monitorowaniem i ochroną przestrzeni obywatelskiej, aby mogli oni wymieniać się danymi, doświadczeniami i najlepszymi praktykami.

4. ODPOWIEDNIE, TRWAŁE I PRZEJRZYSTE FINANSOWANIE SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO

Jeżeli chodzi o sprzyjające otoczenie ogółem, organizacje społeczeństwa obywatelskiego potrzebują **adekwatnego i trwałego wsparcia**, aby móc wykonywać swoją niezwykle ważną pracę, skutecznie współpracować z podmiotami kształtującymi politykę i nadal wносить znaczący wkład w życie unijnych społeczeństw. W związku z tym **długoterminowe, przewidywalne i wystarczające finansowanie** ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia stabilności niezbędnej organizacjom społeczeństwa obywatelskiego do niezależnego i skutecznego działania.

Organizacje społeczeństwa obywatelskiego finansują swoją działalność z **publicznych i prywatnych źródeł**. W UE Komisja i państwa członkowskie wspierają organizacje społeczeństwa obywatelskiego na różne sposoby, w tym poprzez dotacje na działalność i finansowanie oparte na projektach. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego mogą również otrzymywać finansowanie w postaci indywidualnych darowizn i dotacji od prywatnych fundacji, organizacji filantropijnych lub spółek i przedsiębiorstw. Dodatkowe wsparcie finansowe może pochodzić z programów alokacyjnych, które prowadzi się w kilku państwach członkowskich i które umożliwiają podatnikom bezpośrednie przeznaczenie w zeznaniu podatkowym określonej procentowej części lub kwoty podatku dochodowego na rzecz kwalifikującego się podmiotu³⁰.

Finansowanie ma zasadnicze znaczenie dla całego spektrum działań organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Ponadto zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego w opracowywanie, wdrażanie, monitorowanie i egzekwowanie przepisów i polityk UE stanowi również konkretny cel finansowania w ramach kilku programów UE. Liczne

³⁰Takie systemy prowadzą Włochy, Litwa, Węgry, Portugalia, Rumunia, Słowenia i Republika Słowacka.

programy UE wspierają działania prowadzone przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego w różnych obszarach polityki³¹. Zaliczają się do nich: program „Horyzont Europa”, w tym instrument na rzecz nowego europejskiego Bauhausu, Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+), program CERV, Erasmus+, Program na rzecz jednolitego rynku, Fundusz Azyłu, Migracji i Integracji (FAMI), program „Sprawiedliwość”, powiązania między działaniami w zakresie rozwoju obszarów wiejskich (LEADER), unijny program w zakresie zwalczania nadużyć finansowych i program LIFE. UE zapewnia wsparcie organizacjom społeczeństwa obywatelskiego w regionie objętym procesem rozszerzenia, w tym za pośrednictwem Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej (IPA III). Uzupełnieniem finansowania unijnego są dotacje Europejskiego Obszaru Gospodarczego i fundusze norweskie, z których wspierane są organizacje społeczeństwa obywatelskiego w Europie za pośrednictwem [Funduszu na rzecz Aktywności Obywatelskiej](#).

Partnerstwo i przejrzystość to kluczowe zasady finansowania unijnego. **Zasada partnerstwa Unii Europejskiej** wymaga ścisłej współpracy między organami publicznymi a szerokim gronem partnerów, w tym partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w całym cyklu życia programów finansowanych przez UE. Zasada ta przewiduje udział różnych zainteresowanych stron w przygotowaniu, wdrażaniu, monitorowaniu i ocenie funduszy UE w celu poprawy ich skuteczności, wydajności i rozliczalności³².

Zgodnie z obowiązującymi wymogami prawnymi zasadą przewodnią w zarządzaniu budżetem UE pozostaje **przejrzystość**. Aby zapewnić **przejrzystość i rozliczalność** finansowania unijnego wobec wszelkiego rodzaju beneficjentów (od przedsiębiorstw po organizacje społeczeństwa obywatelskiego i osoby fizyczne) oraz **poszanowanie wartości UE**, wprowadzono specjalne zabezpieczenia i procedury, w tym publikowanie informacji o odbiorcach finansowania unijnego w ramach zarządzania bezpośredniego i pośredniego³³.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, w szczególności [rozporządzeniem finansowym UE](#), a także ramami umownymi dotyczącymi dotacji, wprowadzono ściśle zabezpieczenia mające zapewnić, **by wsparcie nie trafiło do podmiotów i projektów, których cele są niezgodne z wartościami UE**. Aby jeszcze bardziej wzmocnić te zabezpieczenia i wymogi, Komisja zobowiązała się do rozważenia możliwości dodania wskaźników

³¹Programy te mogą być realizowane w ramach zarządzania bezpośredniego, pośredniego lub dzielonego. Około 80% źródeł finansowania unijnego dla organizacji pozarządowych podlega zarządzaniu przez same kraje UE. Każdy kraj dostarcza [szczegółowe informacje na temat finansowania](#) i procedur składania wniosków na stronach internetowych poszczególnych instytucji zarządzających. Przyznanie funduszy unijnych w ramach zarządzania bezpośredniego następuje w następstwie publicznie dostępnych zaproszeń do składania wniosków. Na podstawie przepisów ustanowionych w [rozporządzeniu finansowym UE \(UE, Euratom\) 2024/2509](#), w tym kluczowych zasad przejrzystości i równego traktowania, wszystkie ważne wnioski o finansowanie ocenia się na podstawie kryteriów kwalifikowalności, wykluczenia, wyboru i udzielenia zamówienia określonych w zaproszeniach do składania wniosków. Aby zapoznać się z przeglądem tych programów, zob. [możliwości finansowania dla organizacji pozarządowych](#).

³²Zasadę tę wzmocniono poprzez zapewnienie możliwości przeznaczenia odpowiedniej części środków na budowanie zdolności administracyjnych partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz poprzez podkreślenie roli [europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa](#) na wszystkich etapach programowania i wdrażania.

³³Informacje te są publicznie dostępne na stronie internetowej Komisji dotyczącej [systemu przejrzystości finansowej \(FTS\)](#). W ramach niedawnego przeglądu rozporządzenia finansowego wprowadzono ambitniejsze przepisy dotyczące przejrzystości, począwszy od okresu WRF po 2027 r.

ryzyka w celu wzmocnienia kontroli zgodności z wartościami UE w ramach opracowywania narzędzia punktowej oceny ryzyka [Arachne](#), jeżeli jest to technicznie możliwe i zgodne z prawem, oraz do zbadania możliwości zwiększenia częstotliwości aktualizacji publicznie dostępnych danych w swoim systemie przejrzystości finansowej³⁴. Ponadto Komisja opublikowała notę zawierającą [wytyczne](#) dotyczące rodzaju działań, których Unia nie powinna wymagać jako warunku finansowania w ramach opracowywania polityki i przepisów, wdrażania polityki, monitorowania i egzekwowania.

Konieczne są dalsze wysiłki w celu zapewnienia **dostępności finansowania publicznego w całej UE**. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego zwracają uwagę, że finansowanie publiczne jest często kierowane przede wszystkim do instytucji państwowych, a dostęp organizacji społeczeństwa obywatelskiego, zwłaszcza oddolnych i mniejszych organizacji, jest ograniczony i niespójny³⁵. Ponadto organizacje społeczeństwa obywatelskiego zajmujące się kwestiami dotyczącymi grup, które są niedostatecznie reprezentowane i marginalizowane oraz znajdują się w trudnej sytuacji, często mają trudności z dostępem do długoterminowego finansowania.

Komisja podjęła już szereg kroków w celu **uproszczenia** obowiązujących procedur, **zmniejszenia obciążeń administracyjnych** i **dostosowania** tych procedur do potrzeb organizacji społeczeństwa obywatelskiego w terenie (np. poprzez stosowanie płatności ryczałtowych i wieloletnich programów prac). Zwiększone wykorzystanie wsparcia finansowego dla stron trzecich, w ramach którego fundusze UE są przekazywane mniejszym organizacjom przez większe organizacje społeczeństwa obywatelskiego, pozwoliło na przekazanie finansowania unijnego małym organizacjom oddolnym, które w przeciwnym razie nie miałyby dostępu do tego finansowania, a tym samym przyczyniło się do wsparcia różnorodnych podmiotów społeczeństwa obywatelskiego. Zasadniczą rolę finansowanie unijne odegrało na przykład we wspieraniu organizacji społeczeństwa obywatelskiego działających na rzecz ochrony i promowania wartości UE w ramach takich programów jak [DEAR UE](#) i CERV³⁶.

Program CERV, którego łączny budżet wynosi ponad **1,5 mld EUR na lata 2021–2027**, jest wyjątkowy w kontekście finansowania organizacji społeczeństwa obywatelskiego, ponieważ jest często jedynym źródłem finansowania dostępnym dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego zajmujących się prawami podstawowymi i wartościami w UE. Od 2021 r. w ramach tego programu wsparcie otrzymało ponad 6 000 organizacji społeczeństwa obywatelskiego we wszystkich państwach członkowskich i kwalifikujących się państwach spoza UE. W ciągu pierwszych czterech lat wdrażania organizacje społeczeństwa obywatelskiego były głównymi beneficjentami programu CERV, otrzymując 77 % przyznanych środków. Komisja będzie nadal udzielać wsparcia finansowego organizacjom społeczeństwa obywatelskiego i obrońcom praw człowieka znajdującym się w sytuacji zagrożenia, w tym poprzez zbadanie możliwości **dalszego rozszerzenia wykorzystania wsparcia finansowego na programy stron trzecich** w ramach odpowiednich programów finansowania unijnego.

We wniosku Komisji dotyczącym **wieloletnich ram finansowych (WRF) na lata 2028–2034**³⁷, przyjętym 16 lipca 2025 r., wyraźnie stwierdzono, że w nadchodzących latach

³⁴Zob. odpowiedzi Komisji Europejskiej na [sprawozdanie specjalne Europejskiego Trybunału Obrachunkowego 11/2025](#).

³⁵Sprawozdanie podsumowujące.

³⁶[Sprawozdanie z oceny śródkresowej programu CERV](#); oraz [sprawozdanie ze stosowania Karty z 2024 r.](#)

³⁷Więcej informacji na temat wniosku UE dotyczącego WRF na lata 2028–2034 można znaleźć [tutaj](#).

wsparcie finansowe dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego pozostanie priorytetem w wielu obszarach polityki. Nowy **program AgoraEU** będzie opierał się na sukcesie obecnych programów „Kreatywna Europa” i „CERV” przy **zwiększonym orientacyjnym budżecie wynoszącym prawie 9 mld EUR**. Dzięki skonsolidowaniu wsparcia na rzecz kultury, mediów i społeczeństwa obywatelskiego program AgoraEU zapewni lepszą ochronę i promocję praw podstawowych, będzie wspierał demokratyczne uczestnictwo i odporność, promował różnorodność kulturową i wolność artystyczną oraz sprzyjał tworzeniu wolnego i zróżnicowanego środowiska informacyjnego.

Proponowany [program Erasmus+](#) obejmie [Europejski Korpus Solidarności](#), którego orientacyjny budżet wynosi **40,8 mld EUR**, i oprócz wspierania nabywania umiejętności będzie promował odporność, udział w życiu demokratycznym i zaangażowanie obywatelskie poprzez formalne, pozaformalne i nieformalne ścieżki uczenia się. [Program „Horyzont Europa”](#) będzie nadal wspierał badania mające na celu wzmocnienie demokracji, w tym poprzez promowanie zaangażowania obywatelskiego.

W ramach wniosku dotyczącego WRF proponowane **plany partnerstwa krajowego i regionalnego** mają również na celu wspieranie reform i inwestycji ukierunkowanych na budowanie zdolności społeczeństwa obywatelskiego i partnerów społecznych do przestrzegania wartości UE, edukacji obywatelskiej i uczestnictwa młodzieży. We wniosku dotyczącym WRF uznano i potwierdzono również zasadę partnerstwa z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w **ramach podejścia opartego na wielopoziomym sprawowaniu rządów**. **Instrument UE** zaproponowany również w ramach tych funduszy zapewnia m.in. finansowanie działań na rzecz środowiska i klimatu, w tym wsparcia i wzmocnienia pozycji organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Ogólnie rzecz biorąc, po przyjęciu WRF na lata 2028–2034 ramy te przyczynią się do dalszej harmonizacji i uproszczenia procedur, a tym samym do zmniejszenia obciążeń administracyjnych dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego w terenie. W związku z tym Komisja zwraca się do Parlamentu Europejskiego i Rady o rozważenie zasadniczej roli finansowania organizacji społeczeństwa obywatelskiego w zbliżających się negocjacjach w sprawie WRF na lata 2028–2034.

4.1. Mobilizacja podmiotów i łączenie zasobów

Finansowanie unijne ma kluczowe znaczenie dla wzmocnienia pozycji organizacji społeczeństwa obywatelskiego, jednak oczywiste jest, że potrzeby finansowe organizacji społeczeństwa obywatelskiego w całej UE i w krajach kandydujących można zaspokoić wyłącznie poprzez finansowanie z różnych źródeł. Oprócz publicznych darczyńców na szczeblu krajowym, unijnym i międzynarodowym coraz większą rolę odgrywają również **darczyńcy prywatni** (w tym przedsiębiorstwa) i **organizacje filantropijne** (fundacje indywidualne, połączone fundusze i sieci). Darczyńcy muszą być w stanie działać w sprzyjających warunkach prawnych i regulacyjnych, które chronią wolności filantropijne i ułatwiają przekazywanie (transgranicznych) darowizn. Warunki te obejmują ramy prawne uznające fundacje i stowarzyszenia (w tym transgraniczne), a także zapewniające organizacjom społeczeństwa obywatelskiego i darczyńcom możliwość korzystania z bodźców podatkowych w przypadku darowizn, które chcą przekazać państwa członkowskie³⁸.

³⁸Zgodnie z zasadą niedyskryminacji państwa członkowskie nie mogą ograniczać korzyści podatkowych do krajowych organizacji charytatywnych ani darowizn/zapisów testamentowych na rzecz podmiotów krajowych, przy jednoczesnym wyłączeniu z takich korzyści porównywalnych zagranicznych organizacji

Organizacje społeczeństwa obywatelskiego donoszą, że często trudno jest znaleźć informacje na temat różnych dostępnych rodzajów finansowania i podmiotów, które je zapewniają. Potrzebna jest szersza wymiana informacji, dialog i współpraca zarówno między darczyńcami, jak i między darczyńcami a organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, aby decyzje dotyczące różnych sposobów udzielania wsparcia były podejmowane w bardziej strategiczny sposób oraz by uniknąć powielania działań. **Komisja będzie zatem ułatwiać dialog między darczyńcami** oraz między darczyńcami a organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, w tym za pośrednictwem platformy społeczeństwa obywatelskiego, w celu wymiany doświadczeń, określenia luk w finansowaniu i lepszego zapewnienia komplementarności źródeł finansowania.

Organizacje społeczeństwa obywatelskiego często potrzebują innego rodzaju wsparcia, takiego jak **wsparcie rzeczowe**, którego mogą udzielić specjaliści lub wolontariusze. W szczególności poruszanie się w obecnym otoczeniu prawnym, administracyjnym, regulacyjnym i technologicznym, w którym działają organizacje społeczeństwa obywatelskiego, coraz częściej wymaga posiadania nie tylko niezbędnych środków finansowych, ale także konkretnych umiejętności i wiedzy specjalistycznej. Pomoc prawna zapewniana przez **prawników pro bono** może odegrać kluczową rolę w tym względzie³⁹. Mogą oni udzielać wsparcia w kwestiach prawnych i dotyczących zgodności z przepisami (np. w zakresie obowiązujących zobowiązań pracowniczych i podatkowych), dając organizacjom społeczeństwa obywatelskiego więcej przestrzeni do realizacji kluczowych działań, a także wspierając te podstawowe zadania (np. w zakresie badań dotyczących rzecznictwa, budowania zdolności i szkoleń oraz strategicznych postępowań sądowych).

Prawnicy pro bono mogą również wspierać organizacje społeczeństwa obywatelskiego w reagowaniu na zagrożenia i ataki, takie jak kampanie oszczerstw i powództwa typu SLAPP, m.in. poprzez reprezentowanie organizacji społeczeństwa obywatelskiego w sądzie i udzielanie porad prawnych. Komisja będzie zatem **działać na rzecz nawiązywania kontaktów między społecznościami prawników świadczących usługi pro bono a organizacjami społeczeństwa obywatelskiego** z różnych sektorów, które potrzebują wsparcia, aby ułatwić pomoc w kwestiach administracyjnych, związanych z mobilnością, prawnymi i finansowymi.

Komisja:

- będzie wspierać dialog między darczyńcami a także między darczyńcami a organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, w tym za pośrednictwem platformy społeczeństwa obywatelskiego, w celu wymiany doświadczeń, identyfikacji luk w finansowaniu i lepszego zapewnienia komplementarności źródeł finansowania;
- będzie podejmować działania służące nawiązywaniu współpracy między społecznościami prawników świadczących usługi *pro bono* a organizacjami społeczeństwa obywatelskiego z różnych sektorów, które potrzebują wsparcia, aby ułatwić pomoc w kwestiach administracyjnych, związanych z mobilnością, prawnymi i finansowymi;

charytatywnych lub darowizn/zapisów testamentowych z porównywalnymi zagranicznymi organizacjami charytatywnymi. Zob. zalecenie Rady C(2023) 1344 w sprawie opracowania warunków ramowych gospodarki społecznej i powiązanych dokumentów roboczych służb Komisji.

³⁹Zob. na przykład usługi świadczone przez [PILnet](#).

- zbada możliwość dalszego rozszerzenia, w stosownych przypadkach, wykorzystania wsparcia finansowego w ramach mechanizmów wsparcia dla osób trzecich w odpowiednich unijnych programach finansowania UE.

Państwa członkowskie wzywa się do:

- stworzenia i utrzymywania sprzyjającego otoczenia prawnego i regulacyjnego dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego i darczyńców, w tym dla organizacji filantropijnych, m.in. poprzez wdrożenie zasady niedyskryminacji i szerszego zalecenia Rady w sprawie opracowania warunków ramowych gospodarki społecznej;
- uzupełnienia funduszy UE dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego wewnętrznymi mechanizmami wsparcia, zgodnie z zaleceniem Komisji (UE) 2023/2836.

5. SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE W DZIAŁANIACH ZEWNĘTRZNYCH UE

Zaangażowanie UE we współpracę z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, ich ochronę i wsparcie znajduje również odzwierciedlenie w jej działaniach zewnętrznych. UE ściśle współpracuje z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego, **aby promować urzeczywistnianie praw człowieka wobec wszystkich** – poprzez stosowanie uniwersalnych norm, kierując się prawem międzynarodowym praw człowieka. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego wnoszą istotny wkład we wzmacnianie demokracji i odporności społeczeństw na całym świecie. Na przykład często działają one jako partnerzy wykonawczy projektów finansowanych przez UE w ramach programów współpracy na rzecz rozwoju, pomocy humanitarnej i budowania zdolności, a także monitorują wykonanie umów handlowych i stowarzyszeniowych, aby zapewnić przestrzeganie klauzul dotyczących praw człowieka i zrównoważonego rozwoju.

5.1. Współpraca z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego na arenie międzynarodowej

Organizacje społeczeństwa obywatelskiego są regularnie zapraszane do dzielenia się wiedzą fachową na temat polityki zewnętrznej UE i do udziału w dialogach dotyczących praw człowieka, które UE prowadzi regularnie z krajami i regionami partnerskimi. Na szczeblu krajowym delegatury Unii odgrywają kluczową rolę we współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i obrońcami praw człowieka oraz mogą monitorować sytuację w zakresie demokracji, praw człowieka i przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego na szczeblu lokalnym.

[Forum UE i organizacji pozarządowych dotyczące praw człowieka](#) od dziesięcioleci regularnie umożliwia organizacjom społeczeństwa obywatelskiego i obrońcom praw człowieka omawianie partnerstw międzynarodowych i kwestii praw człowieka oraz stawianie czoła wyzwaniom związanym z przestrzenią społeczeństwa obywatelskiego na całym świecie, bezpośrednio z partnerami z UE. [Forum Polityki Rozwojowej](#) oraz dwa Instrumenty na rzecz Społeczeństwa Obywatelskiego Krajów Sąsiedztwa południowego i wschodniego zapewniają również fora współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w ramach szeregu polityk UE. Komisja jest zdecydowana zwiększyć swoje wsparcie dla społeczeństwa obywatelskiego na całym świecie, w tym umożliwić udział społeczeństwa obywatelskiego w forach wielostronnych.

UE współpracuje z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego we wdrażaniu unijnej strategii [Global Gateway](#) i w tym celu utworzyła [platformę doradczą Global Gateway organizacji społeczeństwa obywatelskiego i władz lokalnych](#). Organizacje społeczeństwa obywatelskiego odgrywają również ważną rolę w monitorowaniu i wdrażaniu umów handlowych, w szczególności za pośrednictwem wewnętrznych grup doradczych. UE, wraz z państwami członkowskimi i społeczeństwem obywatelskim, opracowała **plany działania na rzecz współpracy ze społeczeństwem obywatelskim** na szczeblu krajów partnerskich w celu nawiązania trwałego i zorganizowanego dialogu między tymi podmiotami. W związku z tym Komisja podtrzymuje swoje zobowiązanie do wspierania i promowania [lokalnych działań organizacji społeczeństwa obywatelskiego i sprawiedliwych partnerstw w kontekście humanitarnym](#). W tym celu zamierza wspierać i wzmacniać zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego, zwiększać kwotę środków humanitarnych przeznaczonych dla lokalnych organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz stopniowo przekazywać więcej uprawnień lokalnym podmiotom reagującym na sytuacje kryzysowe, w tym społeczeństwu obywatelskiemu.

W ramach tych mechanizmów współpraca z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i obrońcami praw człowieka opiera się na podejściu uwzględniającym kwestie bezpieczeństwa, które zakłada wzięcie pod uwagę szczególnych okoliczności dotyczących rozmówców, aby zapewnić, by sama współpraca nie narażała organizacji na dodatkowe ryzyko.

5.2. Ochrona i wspieranie organizacji społeczeństwa obywatelskiego na całym świecie

UE podtrzymuje wieloletnie zobowiązanie do ochrony i wspierania społeczeństwa obywatelskiego i przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego na całym świecie i na szczeblu krajowym. Znajduje to odzwierciedlenie na przykład w [komunikacie w sprawie współpracy Europy ze społeczeństwem obywatelskim w dziedzinie stosunków zewnętrznych](#), w [Planie działania UE dotyczącym praw człowieka i demokracji na lata 2020–2027](#)⁴⁰, w [wytycznych UE w sprawie praw człowieka](#) i w sprawie [obrońców praw człowieka](#) oraz w [konkluzjach Rady z 2019 r. w sprawie demokracji](#), a także w stosowaniu podejścia opartego na poszanowaniu praw człowieka w partnerstwach międzynarodowych⁴¹. Wspieranie organizacji społeczeństwa obywatelskiego i obrońców praw człowieka oraz zwiększanie udziału w życiu publicznym i politycznym, zwłaszcza kobiet i młodzieży, to główne priorytety polityki zagranicznej UE.

Aby dalej realizować te cele, UE współpracuje z organizacjami i forami międzynarodowymi, które opracowują normy dotyczące przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego. Należą do nich Rada Europy, Organizacja Narodów Zjednoczonych, Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju oraz Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.

[Roczne sprawozdania UE dotyczące praw człowieka i demokracji](#) są ważnym instrumentem monitorowania sytuacji organizacji społeczeństwa obywatelskiego i przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego na całym świecie. Inne mechanizmy, takie jak misje obserwacji wyborów, umożliwiają UE ocenę warunków wyborczych, w tym

⁴⁰Przedłużeniu planu działania dotyczącego praw człowieka i demokracji towarzyszyły [konkluzje Rady](#), w których potwierdzono poparcie UE dla społeczeństwa obywatelskiego i obrońców praw człowieka jako jeden z kluczowych priorytetów polityki zagranicznej UE.

⁴¹Dokument roboczy służb Komisji, [Stosowanie podejścia opartego na prawach człowieka do partnerstw międzynarodowych](#).

warunków obserwacji przez krajowe społeczeństwo obywatelskie, a podczas tych misji UE szeroko angażuje się we współpracę ze społeczeństwem obywatelskim.

Wspieranie zdolności i odporności organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w szczególności organizacji oddolnych, w zakresie znaczącego angażowania się w procesy kształtowania polityki ma priorytetowe znaczenie we **wschodnim sąsiedztwie**, zwłaszcza w kontekście kurczącej się przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego⁴². W [Pakcie na rzecz regionu śródziemnomorskiego](#) podkreśla się znaczenie utrzymania dynamicznego społeczeństwa obywatelskiego w południowym sąsiedztwie i dąży się do wzmocnienia pozycji społeczeństwa obywatelskiego, młodzieży i społeczności lokalnych, budowanie ich zdolności i wspieranie ich udziału w dialogach lokalnych lub regionalnych.

UE zintensyfikowała działania na rzecz ochrony przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego i obrońców praw człowieka, również w przypadkach, gdy są oni celem transgranicznych represji w internecie i poza nim. UE uruchomiła na przykład unijny system na rzecz otoczenia sprzyjającego działalności społeczeństwa obywatelskiego⁴³, który wspiera organizacje społeczeństwa obywatelskiego w ponad 80 krajach w monitorowaniu ich przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego, wczesnym ostrzeganiu o występujących ograniczeniach i reagowaniu na nie.

Za pośrednictwem [podręcznika wizowego](#) Komisja przedstawiła również wytyczne, m.in. dotyczące wydawania wiz obrońcom praw człowieka, oraz zapewnia szkoleń na ten temat⁴⁴. Wraz z państwami członkowskimi Komisja będzie nadal promować podręcznik i jego wdrażanie, w szczególności w odniesieniu do wytycznych dotyczących szczególnych potrzeb obrońców praw człowieka.

5.3. Zapewnianie finansowania, budowanie partnerstw

Od 2013 r. UE wspiera [Europejski Fundusz na rzecz Demokracji](#) (EED)⁴⁵, który zapewnia niezbędne wsparcie i ochronę organizacjom społeczeństwa obywatelskiego i obrońcom praw człowieka w sytuacjach kryzysowych i represyjnych. Specjalnym mechanizmem ochrony finansowanym przez UE jest unijny **mechanizm na rzecz obrońców praw człowieka**, który ustanowiono po to, aby obrońcom praw człowieka w państwach trzecich⁴⁶ zapewnić różne formy wsparcia (np. ochronę fizyczną i cyfrową; wsparcie prawne i medyczne; monitorowanie procesów sądowych i warunków w więzieniach, budowanie zdolności; rzecznictwo; oraz czasowa relokacja).

Finansowanie organizacji społeczeństwa obywatelskiego zapewnia się za pośrednictwem Instrumentu Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej (ISWMR), na przykład poprzez dotacje udzielane w ramach programów tematycznych dotyczących praw człowieka i demokracji oraz społeczeństwa obywatelskiego.

⁴²Obejmuje to wsparcie dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w szczególności organizacji oddolnych, w niektórych krajach w regionie Partnerstwa Wschodniego.

⁴³System na rzecz otoczenia sprzyjającego działalności społeczeństwa obywatelskiego jest programem partnerstwa, którego celem jest wspieranie społeczeństwa obywatelskiego w rozwoju globalnym poprzez działania zapobiegawcze w odniesieniu do ograniczania przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego.

⁴⁴Kursy szkoleniowe są prowadzone w szczególności w ramach projektu współfinansowanego przez Komisję Europejską w ramach [Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej](#) (IZGW) i opracowanego przez Szwedzką Agencję ds. Migracji.

⁴⁵EED jest niezależną organizacją udzielającą dotacji, ustanowioną w 2013 r. przez UE i jej państwa członkowskie jako niezależny międzynarodowy fundusz powierniczy w celu wspierania demokracji w krajach objętych europejską polityką sąsiedztwa, na Bałkanach Zachodnich, w Turcji i innych regionach.

⁴⁶W ramach mechanizmu [od 2015 r. wsparto ponad 85 000 obrońców praw człowieka](#).

Zgodnie z wnioskiem Komisji dotyczącym **WRF na lata 2028–2034** współpraca z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w krajach partnerskich i wsparcie dla nich pozostają priorytetem w ramach proponowanego [instrumentu „Globalny wymiar Europy”](#). Obejmuje to stałe zaangażowanie na rzecz przestrzegania praw człowieka i demokracji na całym świecie.

5.4. Patrząc w przyszłość, zwiększając odporność

UE będzie nadal wspierać przestrzeń społeczeństwa obywatelskiego i otoczenie sprzyjające społeczeństwu obywatelskiemu na całym świecie oraz monitorować prawa człowieka, demokrację i przestrzeń społeczeństwa obywatelskiego za pomocą istniejących mechanizmów. Będzie również nadal zapewniać wsparcie i ochronę organizacjom społeczeństwa obywatelskiego i obrońcom praw człowieka znajdującym się w sytuacji zagrożenia, m.in. przed transgranicznymi represjami, w ramach inicjatyw takich jak ProtectDefenders.eu i Europejski Fundusz na rzecz Demokracji.

UE zwiększa skalę swojego zaangażowania na szczeblu globalnym i regionalnym we współpracę ze społeczeństwem obywatelskim w zakresie kluczowych procesów, takich jak **szczyty regionalne**. UE będzie nadal angażować się w regularny dialog z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego jako kluczowymi partnerami w pracach dotyczących praw człowieka, demokracji i polityki zagranicznej oraz będzie konsultować się z nimi i obrońcami praw człowieka podczas przygotowywania kolejnego **Planu działania UE dotyczącego praw człowieka i demokracji**. Komisja przygotowuje również **wspólne zorganizowane dialogi ze społeczeństwem obywatelskim na wysokim szczeblu** w regionach partnerskich, na przykład w ramach szczytu Unia Afrykańska-UE.

W ramach **Paktu na rzecz regionu Morza Śródziemnego** zrealizowanych zostanie szereg inicjatyw, które umożliwią kluczowym podmiotom udzielanie konkretnego wsparcia swoim społecznościom, w szczególności poprzez ustanowienie Młodzieżowego Zgromadzenia Parlamentarnego dla Śródziemnomorza; wspieranie rozwoju śródziemnomorskiej służby obywatelskiej; wzmocnienie pozycji organizacji kierowanych przez kobiety jako kluczowych influencerek w ich społecznościach; oraz wzmocnienie mechanizmów współpracy na szczeblu lokalnym w celu promowania włączenia społecznego, w tym osób znajdujących się w trudnej sytuacji.

Komisja:

- zacieśni współpracę z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego we wszystkich obszarach polityki zewnętrznej UE, w tym za pośrednictwem delegatur Unii;
- będzie konsultować się z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w sprawie otoczenia sprzyjającego działalności społeczeństwa obywatelskiego w kontekście przygotowań do kolejnego Planu działania UE dotyczącego praw człowieka i demokracji;
- zwiększy wsparcie dla społeczeństwa obywatelskiego na całym świecie, w tym w celu umożliwienia mu udziału w forach wielostronnych;
- zorganizuje wspólny zorganizowany dialog na wysokim szczeblu z udziałem społeczeństwa obywatelskiego podczas szczytu Unia Afrykańska–UE i będzie nadal promować takie wspólne dialogi z partnerami regionalnymi;
- wzmocni swoje zaangażowanie w ramach inicjatywy „Drużyna Europy na rzecz demokracji” w celu omówienia pojawiających się i zmieniających się zagrożeń dla przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego;

- zawrze nowe umowy ramowe o partnerstwie w celu budowania zdolności i łączenia organizacji społeczeństwa obywatelskiego za pomocą ukierunkowanych inicjatyw w regionach partnerskich.

Państwa członkowskie wzywa się do:

- koordynacji działań z delegaturami Unii w terenie w celu zapewnienia skutecznej realizacji Planu działania UE dotyczącego praw człowieka i demokracji oraz wdrożenia wytycznych UE w sprawie praw człowieka, a także w celu wsparcia wdrażania nowej generacji (2025–2027) krajowych planów działania na rzecz współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego.
- szerzenia wiedzy i zapewnienia możliwości budowania zdolności, w tym poprzez nowe szkolenia, na temat wytycznych zawartych w podręczniku wizowym, dotyczących ułatwień wizowych dla obrońców praw człowieka ubiegających się o ochronę na terytorium UE.

6. WNIOSKI

Spółeczeństwo obywatelskie jest kamieniem węgielnym demokracji w UE i poza nią. Spółeczeństwo obywatelskie uczestniczy w kształtowaniu polityki, jest partnerem rządów krajowych i instytucji Unii we wdrażaniu polityk oraz zapewnia szeroki zakres wsparcia i usług we wszystkich sektorach życia społecznego. Aktywny udział społeczeństwa obywatelskiego w przestrzeni sprzyjającej społeczeństwu obywatelskiemu, wolnej od zagrożeń i ataków, pomaga promować i chronić wartości, na których opiera się UE.

Strategia UE na rzecz społeczeństwa obywatelskiego stanowi podstawę większego zaangażowania, wsparcia i ochrony oraz wzmocnienia społeczeństwa obywatelskiego. Zaproponowano w niej spójny i wzajemnie się wzmacniający zestaw środków mających na celu skuteczną poprawę ochrony i wsparcia społeczeństwa obywatelskiego oraz zapewnienie skutecznej i konstruktywnej współpracy z decydentami zarówno na szczeblu unijnym, jak i krajowym, a także w działaniach zewnętrznych UE.

Wdrożenie tej strategii wymaga podjęcia działań na wszystkich szczeblach. Instytucje, organy i agencje Unii, a także państwa członkowskie i kraje objęte procesem rozszerzenia, muszą wnieść swój wkład. W strategii uznano, że przestrzeń społeczeństwa obywatelskiego w państwach członkowskich i państwach objętych procesem rozszerzenia stanowi ciągłą oraz wspólną przestrzeń demokratyczną, a prężne społeczeństwo obywatelskie w sprzyjającej mu przestrzeni jest nieodzownym warunkiem postępów na drodze do przystąpienia. Na szczeblu globalnym UE będzie nadal współpracować ze swoimi krajami partnerskimi i organizacjami międzynarodowymi, aby stworzyć sprzyjające warunki dla społeczeństwa obywatelskiego i wspierać większe zaangażowanie, ochronę i wsparcie dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego na całym świecie.

Komisja będzie regularnie zwoływać dyskusje z państwami członkowskimi, społeczeństwem obywatelskim, Europejskim Komitetem Ekonomiczno-Społecznym, Agencją Praw Podstawowych Unii Europejskiej, organizacjami międzynarodowymi i innymi odpowiednimi podmiotami w celu wsparcia realizacji proponowanych działań i podsumowania postępów.

Komisja zwraca się do Parlamentu Europejskiego i Rady, a także do Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów o wsparcie realizacji niniejszej strategii. W kolejnych wieloletnich ramach finansowych należy utrzymać silne

wsparcie dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, podejmując działania na rzecz uproszczenia procesów finansowania, zmniejszenia obciążeń administracyjnych i poprawy dostępu dzięki przyjaznym dla użytkownika narzędziom cyfrowym.